

Szlak Bala Wildlife Audio Trail

Odkryj wyjątkową przyrodę, zapierające dech w piersiach krajobrazy i bogate dziedzictwo kulturowe regionu Bala. Poznaj spokojne brzegi jeziora Bala, podążaj wzdłuż rzek Dee i Tryweryn oraz zanurz się w opowieściach o rzadkich gatunkach, fascynujących postaciach historycznych i folklorze. Niezależnie od tego, czy pragniesz spokojnego spaceru, czy bardziej przygodowej wędrówki, znajdziesz trasę dla siebie. Wybierz jedną z trzech tras zaprojektowanych z myślą o różnych poziomach sprawności i pozwól, aby przewodnik poprowadził Cię przez serce naturalnego piękna regionu Bala – przez brzegi rzek, lasy, wrzosowiska i zielone pastwiska.

Pobierz mapę, aby rozpocząć podróż. Podążaj szlakami i czytaj informacje w punktach audio (oznaczonych na mapie), gdzie znajdziesz wskazówki, które poprowadzą Cię na każdym kroku.

Warto wiedzieć:

Adres:

Bala Lake Foreshore, Bala, LL23 7SR, Gwynedd, Walia, Wielka Brytania

Współrzędne What3Words początku szlaku audio:

blessing.noun.outfit – na ścieżce nad brzegiem jeziora.

Parking:

Parking i toalety znajdują się nad brzegiem jeziora Bala. Inne toalety znajdują się na trasie obok parkingu „The Green” w dolnym biegu rzeki Tryweryn.

Kiedy wyruszyć:

Szlak audio można przejść o dowolnej porze roku, ale najlepiej zrobić to wiosną, latem lub jesienią przy dobrej pogodzie. Jeśli planujesz zimową wizytę, zalecamy wcześniejsze sprawdzenie prognozy pogody, aby zapewnić sobie bezpieczne i przyjemne warunki.

Zdrowie i bezpieczeństwo:

Chociaż dołożyliśmy wszelkich starań, aby zapewnić jasne instrukcje dotyczące trasy, ścieżki są również oznakowane. Pamiętaj, aby ubrać się odpowiednio do pogody i założyć solidne buty do chodzenia, ponieważ niektóre odcinki mogą być mokre przy wilgotniejszej pogodzie. Oznakowanie tras i mapa mają na celu uzupełnienie, a nie zastąpienie mapy Ordnance Survey. Sygnał komórkowy jest ogólnie niezawodny na szlakach. Zalecamy też zabranie ze sobą jedzenia i wody. Ze względu na bezpieczeństwo dzikiej przyrody i innych osób na szlakach prosimy o trzymanie psów na smyczy.

Wybierz swój szlak

Lake and Rivers Walk

Długość: 2,4 mili / 3,8 km; od jednej do półtorej godziny.

Klasa: łatwa trasa bez przełazów, odpowiednia dla wózków inwalidzkich i wózków dziecięcych. Wiele ławek rozmieszczonych w regularnych odstępach.

Bramble Ramble

Długość: 3,8 mili / 6,2 km; od dwóch do dwóch i pół godziny.

Klasa: spokojny spacer z łagodnym podejściem, przez lasy i zielone pastwiska.

Red Kite Hike

Długość: 5,3 mili / 8,6 km; od około trzech do czterech godzin.

Klasa: umiarkowanie trudna trasa z łagodnym podejściem do wysokości 505 stóp / 154 m. Na wrzosowiskach teren może być nierówny i podmokły.

Wprowadzenie:

Witamy serdecznie na szlaku Bala Wildlife Audio Trail z przewodnikiem audio ożywionym przeze mnie, Sioned Edwards, i mnie, Iwana Edwardsa. Wspólnie pomożemy Ci odkryć wyjątkową przyrodę, krajobraz i kulturę regionu Bala. Na szlaku znajduje się 15 punktów audio, ale jeśli wolisz krótszy spacer, dostępne są dwie inne sugerowane trasy. Podczas wycieczki korzystaj z mapy i wskazówek w przewodniku audio, aby dowiedzieć się, gdzie odtwarzać poszczególne nagrania.

Po drodze poznamy cuda jeziora Bala, zbadamy słodkowodne siedliska rzek Dee i Tryweryn oraz odkryjemy rzadką i niezwykłą lokalną przyrodę. Przejdziemy przez lasy i wrzosowiska, zagłębimy się w lokalny folklor i przedstawimy wspaniałe postacie historyczne, takie jak Betsi Cadwaladr czy Mary Jones, których losy wywarły trwały wpływ na region i nie tylko.

Niezależnie od tego, czy jesteś tutaj, aby zadbać o kondycję, cieszyć się krajobrazem, czy dowiedzieć się więcej o lokalnej przyrodzie, mamy nadzieję, że ten przewodnik doda głębi i emocji Twojemu

pobytowi w urokliwych okolicach miasta Bala. Wybierz trasę, która Ci odpowiada, i wyruszmy w niezapomnianą podróż do serca regionu.

1. Jezioro Bala

Oto pierwszy przystanek na szlaku audio: wspaniałe jezioro Bala. W języku walijskim to Llyn Tegid, co oznacza „jezioro spokoju”. Jest to największy naturalny akwen Walii o długości ponad 3,5 mili i szerokości do 0,5 mili. W niektórych miejscach jego głębokość to ponad 140 stóp. Ta piękna dolina, otoczona majestatycznymi szczytami Y Berwyn, Yr Aran i Arenig, przyciąga zarówno miłośników przyrody, jak i poszukiwaczy przygód. Jest popularna wśród pływaków, wędkarzy i entuzjastów sportów wodnych, a na nabrzeżu można wypożyczyć różne łodzie. Niezależnie od tego, czy interesują Cię piesze wędrówki, obserwowanie ptaków, pływanie łodzią, czy po prostu cieszyć się piknikiem, gdy pociąg parowy toczy się wzdłuż wschodniej linii brzegowej, jezioro Bala naprawdę oferuje coś dla każdego.

W celu zachowania unikalnych siedlisk jezioro jest miejscem chronionym ze specjalnymi oznaczeniami. To pradawne jezioro, utworzone przez lodowce podczas ostatniej epoki lodowcowej, jest domem dla niektórych najrzadszych gatunków występujących w Wielkiej Brytanii. Jednym z jego najsłynniejszych mieszkańców jest gwyniad, rodzaj sielawy pływającej w głębinach tych wód od czasu uwięzienia w jeziorze pod koniec ostatniej epoki lodowcowej ponad 10 tysięcy lat temu. Równie rzadki jest kleisty ślimak, jeden z najbardziej zagrożonych gatunków w Europie. Ze względu na delikatną, półprzezroczystą skorupę i galaretowatą powłokę zewnętrzną ten mały ślimak jest bardzo wrażliwy na zanieczyszczenie wody. Jezioro Bala jest obecnie ostatnim schronieniem tego ślimaka w Europie, co świadczy o dobrej jakości wody.

Idąc dalej ścieżką, mając jezioro po prawej stronie, poświęć chwilę, aby dostroić się do naturalnej ścieżki dźwiękowej wokół siebie i melodyjnego śpiewu ptaków przelatujących przez nadbrzeżną roślinność. Odnotowano tu ponad 139 gatunków ptaków, od zimujących kaczek, takich jak świstun czy głowienka, po eleganckiego perkoza grzebieniastego, który wykorzystuje jezioro jako miejsce rozrodu. Miej oczy szeroko otwarte, ponieważ jezioro również może Cię zaskoczyć. Możesz zauważyć rybołowa szybującego nad taflą jeziora w poszukiwaniu ryb lub wesołą wydrę pędzącą wzdłuż brzegu.

Legenda głosi, że w głębinach żyje również najbardziej nieuchwytny mieszkaniec jeziora, czyli potwór Teggie. Jednak dotychczas nikt tego nie udowodnił... jeszcze!

Bala jest historycznym miastem targowym – gościnnym i dumnym ze swojego statusu „Walkers are Welcome”. Miejscowość znajduje się na północnym krańcu jeziora, a jego nazwę można trafnie przełożyć jako „ujście jeziora”, ponieważ tutaj ma swój początek rzeka Dee.

[Idź dalej ścieżką, aż dotrzesz do mostu. Ostrożnie przekrocz drogę, a następnie przejdź przez bramę i podążaj ścieżką wzdłuż lewego brzegu rzeki Dee, naszego następnego punktu audio.](#)

2. Rzeka Dee

Witamy nad rzeką Dee, po walijsku Afon Dyfrdwy. Uważa się, że jej nazwa pochodzi z okresu celtyckiego, kiedy rzeka była kojarzona z boginią i czczona jako święta.

Dee to najdłuższa rzeka w północnej Walii, rozciągająca się 70 mil od źródła aż do ujścia w pobliżu Chester. Od dawna jest to droga wodna ważna zarówno dla okolicznej fauny i flory, jak i mieszkańców.

Rzeka służy jako główne źródło wody pitnej dla milionów mieszkańców Walii i północno-zachodniej Anglii. W dalszej części rzeki zauważysz śluzę. Przez ponad dwa stulecia takie śluzy odgrywały kluczową rolę w kontrolowaniu przepływu rzeczno, zapobieganiu powodziom i utrzymywaniu poziomu wody w kanale Llangollen. Kanał ten zasila słynny akwedukt Pontcysyllte wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w 1805 roku, który jest triumfem inżynierii nad rzeką Dee.

Sama rzeka odznacza się dużą bioróżnorodnością. Gdy jesienią zbliżasz się do jazów za zakrętem, patrz uważnie, bo możesz dostrzec potężne skoki łososa atlantyckiego. Te wędrowne ryby powracają z morza, aby się rozmnażać, wykorzystując swój niezwykły zmysł węchu do lokalizowania tych samych wód – a często tego samego miejsca – w którym się urodziły. Ich zdeterminowana podróż z pokonywaniem przeszkód na drodze jest jednym z najbardziej niesamowitych widowisk natury.

Łosoś atlantycki wraz z trzema gatunkami minoga, wydrą euroazjatycką, głowaczem i rzadkim żabieńcem, są jednymi z kluczowych powodów, dla których zlewnia rzeki Dee została uznana za specjalny obszar ochrony (SOO). Jest to oznaczenie chroniące siedliska i gatunki o znaczeniu europejskim.

Idąc dalej asfaltową ścieżką, uważaj na pluszcze zwyczajne i jaskółki przelatujące nad brzegiem rzeki. Pluszcze, rozpoznawalne po czekoladowobrązowym upierzeniu i białym gardle, często można zobaczyć, kiedy podskakują na kamieniach. Są jedynymi ptakami śpiewającymi, które nurkują pod wodą, aby polować na larwy owadów takich jak mączlik czy chruścik. Natomiast jaskółki płynnie krążą po niebie, od czasu do czasu rzucając się na zdobycz. Te zwinne ptaki przebyły tysiące mil z południa Afryki, aby polować na owady obficie występujące podczas brytyjskiego lata, które są niezbędnym paliwem dla ich energicznego stylu życia.

Trawiaste wały wzdłuż zapobiegają wylaniu rzeki, utrzymując mocno zbitą glebę, aby przeciwdziałać erozji. Jednak w niektórych miejscach można zauważyć, że trawa rośnie swobodnie, a z nią polne kwiaty, które przyciągają owady zapylające, w tym pszczoły i motyle.

Niestety, liczba naszych owadów zapylających znacznie się zmniejszyła, ale możesz im pomóc w rozmnażaniu. Pozostawiając dzikie części ogrodu, sadząc kwiaty bogate w nektar, a nawet budując hotele dla pszczół, możesz zapewnić owadom niezbędną żywność i schronienie przez cały rok, co pomaga utrzymać ich populację.

Miej oczy szeroko otwarte podczas eksploracji, bo nigdy nie wiadomo, jakie niespodzianki czekają na Ciebie po drodze. Następny punkt audio rozpoczyna się, gdy mijasz stalowy most, podążając teraz wzdłuż rzeki Tryweryn.

3. Rzeka Tryweryn

Teraz podążamy wzdłuż rzeki Tryweryn, która wypływa ze zbiornika Llyn Celyn i wpada do rzeki Dee. Ta rzeka jest domem dla niektórych z najrzadszych zwierząt w Wielkiej Brytanii. Ten punkt audio, którego narratorem jest Joel Rees-Jones z LIFE Dee River Project, dotyczy unikalnej różnorodności biologicznej i wysiłków na rzecz ochrony gatunków na tym obszarze.

Joel: Jednym z tych niezwykłych gatunków jest słodkowodny omulek perłowy, który ma fascynujący i złożony cykl życiowy. Dorosłe małże uwalniają do wody miliony maleńkich larw, zwanych

glochidiami, które przyczepiają się do skrzeli łososa lub pstrąga podczas fazy pasożytniczej trwającej około 10 miesięcy, po czym odczepiają się od skrzeli żywiciela. Młode małże osiadają następnie na dnie rzeki i dojrzewają, a dorosłe osobniki są w stanie filtrować do 50 litrów wody dziennie. Filtracja nie tylko ułatwia ich przetrwanie, ale także poprawia jakość wody dla innych gatunków, takich jak wydry i węgorze.

Pomimo długowieczności – żyją ponad 100 lat – słodkowodne małże perłowe są krytycznie zagrożonym gatunkiem. Nie hodowano ich naturalnie w Walii od dziesięcioleci ze względu na zanieczyszczenie, degradację siedlisk, zamulenie i zmniejszające się zasoby ryb. Wraz ze starzeniem się populacji i brakiem młodszych pokoleń, które mogłyby je zastąpić, liczba osobników drastycznie spada.

Na szczęście na horyzoncie jest nadzieja. Inicjatywy na rzecz ochrony przyrody, takie jak te prowadzone przez Natural Resources Wales, obejmują hodowlę młodych omułek w wylęgarni Clywedog z wykorzystaniem stada zebranego z rzeki Tryweryn. Małże te są przygotowywane do reintrodukcji do rzek, która ma na celu przywrócenie samowystarczalnej populacji.

Nasza praca nad projektem LIFE Dee River odegrała kluczową rolę w poprawie warunków życia gatunków takich jak słodkowodny omulek perłowy, który jest zależny od zdrowych populacji ryb. Usuwając i dostosowując zapory w zlewni Dee, poprawiliśmy migrację ryb i wzmocniliśmy wzajemne powiązania ekologiczne. Działania te, w połączeniu z odbudową siedlisk poprzez wprowadzenie żwiru i poprawę jakości wody, tworzą idealne środowisko dla rozwoju małży, łososi i innych organizmów wodnych.

Rzeka jest także domem dla fascynujących stworzeń takich jak minogi, czyli bezszczękowe, podobne do węgorzy ryby, które są starsze niż dinozaury. Występujące na tym terenie minogi strumieniowe żyją tylko w wodach słodkich, w stadium larwalnym odżywiając się materią organiczną. Tymczasem minogi rzeczne i morskie migrują do oceanu, żerując pasożytniczo na rybach morskich, przez co są nazywane „rybami-wampirami”. Ich unikalne zachowanie tarłowe, kiedy wykorzystują przysawki do przenoszenia kamieni i budowania gniazd, przynosi korzyści innym gatunkom, takim jak łosoś, bo przygotowuje dno rzeki na składanie jaj.

Słodkowodny omulek perłowy, łosoś atlantycki i minóg pokazują, jak bardzo połączone jest życie w tej rzece. Każdy gatunek odgrywa rolę w utrzymaniu delikatnej równowagi ekosystemu, co podkreśla znaczenie projektów ochrony takich jak LIFE Dee River, dzięki którym przyszłe pokolenia będą mogły cieszyć się pięknem rzek tętniących życiem.

[Most Bala wyznacza koniec dostępnej ścieżki przy jeziorze i rzekach. Z tego miejsca możesz wrócić po swoich śladach lub skrócić w lewo w stronę miasta. Po drodze możesz odwiedzić punkt audio nr 14, kończąc trasę przy punkcie nr 15 nad brzegiem jeziora.](#)

[Aby kontynuować szlak audio, podążaj ścieżką pod mostem, gdzie możesz rozpocząć punkt audio nr 4 na trasie wzdłuż rzeki. Na pastwisku przed Tobą może znajdować się bydło, więc trzymaj psy na smyczy lub skorzystaj z mapy, aby znaleźć alternatywną trasę.](#)

4. Inwazyjne gatunki obce

Podczas cieplejszych miesięcy na brzegach rzeki można zauważyć jasnoróżowe kwiaty niecierpka gruczołowatego. Choć ta inwazyjna roślina przyciąga wzrok, stanowi poważny problem dla środowiska. Jako najwyżej rosnący gatunek jednoroczny w Wielkiej Brytanii szybko rozprzestrzenia

się wzdłuż brzegów rzek, rywalizując z rodzimą florą i ograniczając siedliska lokalnej fauny. Kiedy zimą niecierpek gruczołowaty zamiera, może pozostawić brzegi rzek nagie i podatne na erozję, a nawet powodzie. Jego wybuchające strąki zawierają bardzo dużo nasion i mogą być wystrzeliwać nawet na siedem metrów, co utrudnia kontrolę nad rośliną.

Na szczęście puste w środku łodygi ułatwiają wyrywanie i deptanie niecierpka, ale nie należy niepokoić rośliny od września, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się jej nasion.

Dalej, za bramą, można również zauważyć podobne do bambusa łodygi rdestowca ostrokończystego. Ta inwazyjna roślina powoduje szkody zarówno dla dzikiej przyrody, jak i infrastruktury, a nawet jest znana z przebijania się przez beton. Rozprzestrzenia się przez kłącza z korzeniami i pędami oraz połamane fragmenty łodygi, co sprawia, że niezwykle trudno jest kontrolować te rośliny po ukorzenieniu.

Zarządzanie tymi inwazyjnymi gatunkami obcymi ma kluczowe znaczenie dla ochrony naszych rzek i otaczającego je ekosystemu. North Wales Wildlife Trust aktywnie zwalcza ich rozprzestrzenianie się w obrębie zlewni rzeki Dee. Aby uzyskać więcej informacji, odwiedź stronę North Wales Wildlife Trust.

Zachęcamy wszystkich do korzystania z aplikacji „INNS Mapper”, która pozwala zgłaszać przypadki zaobserwowania inwazyjnych gatunków obcych. Dla osób, które zajmują się badaniem i ograniczaniem występowania inwazyjnych gatunków obcych, takich jak lokalni aktywiści i wolontariusze, aplikacja INNS Mapper jest narzędziem do zgłaszania i wymiany informacji na temat badań i innych działań, które pomagają koordynować skuteczne zarządzanie takimi gatunkami.

[Wyjdź przez dalszą bramę dla pieszych, a gdy zbliżysz się do starego młyna Woollen Mill House na wprost, skróć w lewo w pole, a następnie w prawo, i podążaj oznakowaną ścieżką, gdzie możesz rozpocząć punkt audio nr 5.](#)

5. Stary młyn Woollen Mill

Mijając stary Woollen Mill House, cofnijmy się w czasie do okresu, gdy Bala było ośrodkiem produkcji wełny. W XVIII i XIX wieku miasto słynęło z handlu wełną, zwłaszcza w branży pończoch dzianinowych. W latach trzydziestych XIX produkowano w nim rocznie około 32 tysięcy par pończoch i 5500 par wełnianych rękawiczek. Król Jerzy III nalegał nawet na noszenie pończoch z Bala, które jego zdaniem pomagały łagodzić reumatyzm. Książę Albert dołączył później do tego trendu, co jeszcze bardziej ugruntowało reputację miasta Bala w zakresie wysokiej jakości produktów wełnianych i ich uznanych właściwości leczniczych.

Handel wełną był niezbędnym lokalnym źródłem utrzymania i pomógł rozstawić miasto poza Walią. Tutejszy młyn został odbudowany, ale nadal można zobaczyć stary kanał, czyli młynówkę, który kiedyś napędzał koło młyńskie.

Tym, którzy szukają przyływu adrenaliny, National Whitewater Centre położone w górę rzeki w pobliżu Frongoch oferuje ekscytującą zmianę tempa. To jedno z najlepszych w Wielkiej Brytanii miejsc do spływów na tratwach wodnych i kajakach, bo poziom wody jest kontrolowany poprzez zaporę w górę rzeki Tryweryn, co pozwala na aktywny wypoczynek przez cały rok. Niezależnie od pogody, jeśli szukasz niezapomnianych wrażeń, przygotuj się na emocje w szybkim nurcie rzeki.

[Punkt audio nr 6 zaczyna się w lesie, tam, gdzie ścieżka schodzi w kierunku rzeki.](#)

6. Las

Wchodząc do tego małego lasu z widokiem na rzekę, poświęć chwilę, aby docenić różnorodność drzew wokół siebie, przy czym każde z nich odgrywa określoną rolę w tętniącym życiu ekosystemie. Olchy, rozpoznawalne po małych brązowych szyszkach, są szczególnie związane z wodą. Najlepiej czują się w wilgotnych warunkach i stabilizują brzegi rzek, zapobiegając erozji i poprawiając jakość wody. Ich korzenie zawierają nawet bakterie wiążące azot, które wzbogacają glebę, przynosząc korzyści sobie i pobliskim roślinom.

Zanim świeże wiosenne liście zasłonią widok, jest to świetny czas, aby dostrzec kowalika i pęczacza, dwa ptaki wyraźnie przystosowane do życia na drzewach. Nieuchwytny pęczacz, jak sama nazwa wskazuje, to mały ptak o wyjątkowym stylu żerowania. Powoli porusza się w górę pni drzew, szukając w korze owadów za pomocą zakrzywionego dzioba. Kiedy dociera na szczyt, opada do podstawy innego drzewa i zaczyna wszystko od nowa. W przeciwieństwie do pęczacza kowalik jest jedynym brytyjskim ptakiem, który może schodzić głową w dół po pniach drzew, wspierając się na potężnych nogach i dziobie podczas polowania.

Zatrzymaj się na chwilę i posłuchaj ptasiego śpiewu nad głową. Możesz wychwycić proste, ale charakterystyczne wołanie pierwiosnka, gdy śpiewa z korony drzewa, lub bardziej melodyjną pieśń rudzika. Przez cały rok rudziki bronią zażarcie bronią swojego terytorium z zaskakującą agresją, wypełniając las niepowtarzalnymi odgłosami.

Jeśli zauważysz błysk niebieskiej i pomarańczowej barwy, z pewnością będzie to zimorodek. Te kolorowe ptaki żyją nad rzekami i strumieniami. Często widać je, gdy siedzą na niskich gałęziach nad wodą i ostro nurkują, aby łapać małe ryby.

Lasy są idealnym siedliskiem dla niektórych większych ssaków w Wielkiej Brytanii, takich jak lisy i borsuki, chociaż są one najbardziej aktywne w nocy i rzadko spotykane w ciągu dnia. Zamiast tego możesz poszukać oznak ich obecności.

Lisy pozostawiają wąskie ślady w runie i małe, owalne odciski łap – widocznymi śladami pazurów w miękkim błocie. Możesz również zauważyć ich skrócone odchody zawierające futro lub kości, często pozostawiane na ścieżkach lub w widocznych miejscach.

Borsuki drążą podziemne nory z wieloma wejściami, oznaczone wyraźnymi ścieżkami, stosami świeżej ziemi lub latrynami – małymi dołkami służącymi do oznaczania terytorium.

Nawet jeśli nie widzisz zwierząt, szukanie tych wskazówek może dać Ci fascynujący wgląd w życie leśnej przyrody.

Po wyjściu z lasu dotrzesz do głównej drogi. Przejdź przez nią ostrożnie, a następnie skręć w lewo i idź dalej, aż dotrzesz do bramy dla pieszych obok miejsca na odpoczynek. Z tego miejsca podążaj za linią żywopłotu po lewej stronie w kierunku narożnika pola. Kontynuuj przez wąskie przejście – dom po prawej stronie to Penrhiw, który wskazuje nasz następny punkt audio.

7. Betsi Cadwaladr

Gdy przejdziemy przez wąski wycinek, budynek widoczny po prawej stronie to Penrhiw. Niegdyś dom Betsi Cadwaladr, walijskiej pionierki pielęgniarstwa urodzonej w Bala w 1789 roku.

Jeśli nie chcesz przerywać spaceru, gdy ja opowiadam jej historię, skręć w lewo i od razu w prawo na oznakowaną ścieżkę.

W wieku 65 lat Betsi zgłosiła się na ochotniczkę do służby na wojnie krymskiej i została przydzielona do pracy u boku słynnej Florence Nightingale. Jednak Betsi szybko sfrustrowała się nieefektywnością szpitalnej biurokracji. Wzięła sprawy w swoje ręce, aby zapewnić żołnierzom opiekę, której pilnie potrzebowali, i często omijała biurokrację, skupiając się na ratowaniu życia. Jej dzieło jest dziś kontynuowane przez Radę ds. Zdrowia Uniwersytetu Betsi Cadwaladr, która zajmuje się opieką zdrowotną w całej północnej Walii. Rada ds. Zdrowia honoruje jej nazwisko i uosabia wartości, które reprezentowała: poświęcenie, współczucie i stawianie pacjentów na pierwszym miejscu.

Betsi jest uznawana za prawdziwą pionierkę oraz symbol odwagi i troski, od skromnych początków w Bala po nieustraszoną pracę w trudnych warunkach wojennych. To dziedzictwo, które nadal inspiruje kolejne pokolenia.

Idź dalej oznakowaną ścieżką przez pole do narożnej bramki. Tuż za nią odkryjesz punkt audio nr 8 – „jaskinie”.

8. „Jaskinie” Craig-y-Fron

Witamy w Craig-y-Fron zwanym przez lokalnych mieszkańców „jaskiniami”. Kamień z tego dawnego kamieniołomu został wykorzystany do budowy wielu obiektów w Bala, w tym Bala College.

Geologicznie jaskinie są wyrzeźbione w tufie, skale utworzonej ze zwartego popiołu wulkanicznego, co świadczy o ognistych początkach tego obszaru ponad 400 milionów lat temu. Warstwa tufu znajduje się między mułowcem powyżej a warstwą aleurytu poniżej. Jeśli przyjrzyś się z bliska sklepieniu z mułowca, zauważysz bruzdy – to znak, że skała uformowała się pod wodą miliony lat temu.

Poza kamieniołomem krajobraz otaczający miasto Bala opowiada historię rolnictwa. Przez wiele pokoleń doliny i wzgórza były kształtowane przez tradycje pasterskie z hodowlą owiec na pierwszym miejscu. Surowe wyżyny, bujne łąki i obfite opady deszczu sprawiają, że ten teren doskonale nadaje się do tego trudnego sposobu życia.

Jest tu także wiele śladów historii. W pobliżu, na południowo-zachodnim krańcu jeziora, znajdują się pozostałości Caer Gai, rzymskiego fortu pomocniczego, który pod koniec I wieku służył jako strategiczny posterunek na przecięciu ważnych szlaków handlowych i wojskowych. Co więcej, niektóre legendy łączą ten region z królem Arturem, sugerując, że bitwy związane z tą legendarną postacią toczyły się niedaleko okolicznych wzgórz. Choć takie opowieści są jedynie spekulacjami, dodają fascynującą warstwę mitologiczną do bogatego dziedzictwa regionu Bala.

Podążaj za znakami, mając ogrodzenie po prawej stronie. Po dotarciu do celu masz dwie możliwości:

Aby zakończyć wędrowkę szlakiem Bramble Ramble, skręć w lewo. To półtora kilometra spacerem z powrotem do jeziora Bala, co zajmie około 20 minut. Po drodze możesz odwiedzić punkt audio nr 14, kończąc trasę przy punkcie nr 15 nad brzegiem jeziora.

Jeśli masz ochotę na więcej przygód, skręć w prawo, aby iść dalej szlakiem Red Kite Hike przez kolejne 4 km. Przejdzie tego odcinka przez wrzosowiska i spokojne lasy zajmie około godziny

i 30 minut. Zachowaj ostrożność na wrzosowiskach, ponieważ niektóre miejsca mogą być dość grząskie. Zalecamy wodoodporne buty, zwłaszcza w mokrych miesiącach zimowych.

Podążaj dalej drogą, aż dotrzesz do znaku wskazującego ścieżkę jeździecką, i skręć w lewo. Następny punkt audio zaczyna się przy stojącym martwym drzewie.

9. Obumarłe drzewo

Przed Tobą pozostałości dojrzałego buka. Ma uderzającą sylwetkę na tle wrzosowiska. To potężne martwe drzewo może wyglądać na pozbawione życia, jednak w tym rozpadzie tli się bogactwo życia.

Martwe drewno ma kluczowe znaczenie dla ekosystemu, ponieważ zawiera składniki odżywcze z powrotem do gleby, zapewniając jednocześnie schronienie wielu gatunkom mchów, porostów, grzybów, owadów i ptaków. Około 650 gatunków chrząszczy w Wielkiej Brytanii potrzebuje martwego drewna na pewnym etapie cyklu życia. Możesz nawet dostrzec dzięcioła stukającego w drzewo w poszukiwaniu larw ukrytych pod korą.

Przyjrzyj się bliżej szczelinom w pniu drzewa, a zauważysz, że jest ono pokryte lakownicą spłaszczoną zwaną „grzybem artysty”. Nazwa nawiązuje do kremowobiałego spodu, który po zarysowaniu odświeża ciemniejszą warstwę, co powoduje powstawanie misternych wzorów. Bardzo prosimy o podziwianie tego fascynującego grzyba bez dotykania go, aby pomóc zachować jego naturalny stan.

Brązowy proszek, który możesz zobaczyć, składa się z miliardów uwolnionych zarodników. Rozwijają się tylko wtedy, gdy warunki środowiskowe są sprzyjające, i wymagają odpowiedniego połączenia wilgoci, temperatury i powierzchni, aby przekształcić się w nowe organizmy.

W słoneczne dni uważaj na pospolite jaszczurki, które mogą wygrzewać się na opadłych gałęziach. Te małe gady uwielbiają wchłaniać ciepło słoneczne, wykorzystując je do regulacji temperatury ciała.

Przechodząc przez wrzosowisko (nasz następny punkt audio), idź prosto w kierunku farmy.

10. Wrzosowisko Gwastadros

Gdy idziesz przez wrzosowisko, otwiera się krajobraz z zapierającymi dech w piersiach widokami na Moel Emoel po lewej stronie, góry Berwyn z przodu i góry Aran po prawej.

Wrzosowisko to teren o otwartym dostępie, uznany za obszar o wybitnym pięknie naturalnym (AONB) i wyznaczony jako międzynarodowy rezerwat ciemnego nieba. To idealne miejsce do obserwowania gwiazd przy minimalnym zanieczyszczeniu światłem, zapewniające wspaniały widok nocnego nieba.

Podłoże jest tu nierówne i wilgotne, zwłaszcza w wilgotniejszych miesiącach, więc uważaj na siebie. Ścieżka może być również słabo widoczna, więc utrzymuj stałą odległość od pobliskiej farmy.

Rośliny są tu w większości nisko rosnące, wysokie do kostek, a jedną z najbardziej zauważalnych jest wełnianka. Wiosną i latem jej miękkie białe kłębki kołyszają się z wdziękiem na wietrze, nadając żywy charakter temu spokojnemu krajobrazowi.

Wrzosowisko zawiera również warstwy torfu. Działa on jak gąbka, wchłaniając wodę deszczową i magazynując węgiel, co pomaga regulować klimat. W bardziej wilgotnych miejscach można nawet zobaczyć traszkę biegającą między kałużami wody wśród torfowców, więc stąpaj ostrożnie.

Małe plamy białej piany przylegające do roślin nazywane są „kukułczą śliną”. Mimo nazwy nie ma ona związku z ptakami. Zamiast tego jest tworzony przez nimfy pienika ślinianki – małe, wysysające soki owady, które wykorzystują pianę jako warstwę ochronną przed drapieżnikami.

Jeśli chodzi o drapieżniki, miej oko na niebo – jesteś w idealnym miejscu, aby zobaczyć narodowego ptaka Walii, czyli kanię rudą. Dzięki charakterystycznie rozwidlonemu ogonowi wdzięcznie szybuje i steruje swoim lotem. Jest to również jedno z niewielu miejsc, w których nadal słychać wołanie kulika, dźwięk typowy dla wrzosowisk, choć obecnie niestety zanikający. Te wysokie ptaki brodzące z charakterystycznymi, zakrzywionymi w dół dziobami są poważnie zagrożone z powodu utraty siedlisk, drapieżników i zmian zachodzących w rolnictwie. Ze względu na alarmujący spadek liczebności ten gatunek znalazł się pod priorytetową ochroną w Wielkiej Brytanii. Ich trudna sytuacja przypomina losy kani rudej, która była niegdyś na skraju wymarcia z powodu nadmiernych polowań. Dzięki skoncentrowanym wysiłkom populacja kani rudej wyzdrowiała w niezwykle sposób. Obecnie podobną uwagę zwraca się na regenerację kędziorków i ochronę małych, wrażliwych populacji w nadziei na zabezpieczenie ich przyszłości.

[Idź prosto przez wrzosowisko i przez farmę. Gdy miniesz obory, dotrzesz do dwóch metalowych bram polowych. Przejdź przez bramę po prawej stronie i skręć w prawo przez pola uprawne. To świetne miejsce, aby usłyszeć hałaśliwe śpiewy różnych krukowatych w pobliskich drzewach lub czujną czaplę szarą obok stawu.](#)

[Przejdź przez następną bramkę i podążaj za linią żywopłotu. W prawym rogu pola znajduje się bramka dla pieszych, przy której rozpocznie się kolejny, 11. punkt audio. Pamiętaj, że na pastwisku przed Tobą może znajdować się bydło, więc idź wzdłuż żywopłotu i trzymaj psy na smyczy.](#)

11. Łąka

[Słuchając nagrania, skieruj się w dół wzgórza i w lewo do dębowego lasu, czyli następnego punktu audio.](#)

Latem na tym polu słychać brzęczenie trzmieli, motyle i energiczny chór koników polnych. Każdy Twój krok może spowodować podniesienie się żurawi z trawy.

W przeciwieństwie do poprzedniego pola, gdzie grunty są ulepszone rolniczo, to pole jest mniej przydatne do upraw i zamiast tego jest wykorzystywane do wypasu. Ponieważ ziemia jest w dużej mierze nienaruszona, bioróżnorodność przejawia się tu wieloma gatunkami polnych kwiatów. Zwróć uwagę na wysokie, rurkowate naparstnice o różowych kwiatach. Podobnie jak wiele naszych rodzimych roślin, są one doskonałym źródłem nektaru dla trzmieli, ciem i pszczoł miodnych.

Pod jaskrami i i Twoimi stopami niewidoczna sieć mikoryzowa łączy korzenie roślin, umożliwiając im dzielenie się składnikami odżywczymi i wodą. Jesienią możesz poszukać ciekawych grzybów. Te owocujące organizmy są widocznymi znakami kwitnącego życia ukrytego pod ziemią.

12. Las dębowy

Wchodząc do tego zachwycającego lasu, zwróć uwagę na miękki zielony dywan z mchu okrywający ściółkę – zwłaszcza wiosną, gdy wśród drzew kwitną dzwonki.

Tutejsze drzewa to głównie dąb i leszczyna. Dęby, symbole siły i długowieczności, są uważane za gatunek niezbędny dla utrzymania bioróżnorodności. Zapewniają schronienie i pożywienie ponad 2300 gatunkom, od małych chrząszczy, które żyją w korze, po 31 gatunków ssaków przyciąganych przez opadłe żółędzie.

Z upływem czasu dęby stają się jeszcze cenniejszymi siedliskami, zapewniając schronienie dla większych stworzeń, takich jak nietoperze zasiedlające szczeliny i sowy gniazdujące w dziuplach.

Uważaj na głośne, ostre piski sójki, znanej po walijsku jako „Screch y Coed”, czyli „krzykacz leśny”. Sójki odgrywają kluczową rolę w rozprzestrzenianiu się dębów, zakopując żółędzie jako zimowe pożywienie. Te, które zostaną zapomniane, mają szansę wyrosnąć jako nowe drzewa.

W tej spokojnej scenerii płynie Aber Gwenwyn-Feirch, co można przetłumaczyć jako „potok zatrutych koni”. Legenda głosi, że w 1645 roku podczas angielskiej wojny domowej miejscowy o nazwisku Rowland Fychan był ścigany przez żołnierzy Olivera Cromwella. Jego przyjaciele wrzucili liście cisu do strumienia, zatruwając konie żołnierzy, aby ułatwić mu ucieczkę. Odkrywanie znaczeń walijskich nazw miejsc często ujawnia fascynujące historie.

[Podążaj leśną ścieżką, a gdy będziesz wychodzić przez bramę, skieruj się prosto i lekko w lewo, aby pójść drogą w dół. Doprowadzi Cię to do głównej drogi, którą ostrożnie przekroczysz. Po drugiej stronie znajdziesz się nad jeziorem, a tuż przed Tobą będzie znajdować się Centrum Pielgrzymkowe Mary Jones, kolejny punkt audio na trasie.](#)

13. Mary Jones

Gdy będziesz mijać Centrum Pielgrzymkowe Mary Jones, Mel Hill z Towarzystwa Biblijnego opowie niesamowitą historię walijskiej dziewczynki Mary Jones, której determinacja zainspirowała globalny ruch.

Mel: W 1800 roku, mając zaledwie 15 lat, Mary oszczędzała przez sześć lat na zakup własnej Biblii walijskiej – rzadkiego wówczas skarbu. Wyruszyła w 26-milową podróż ze swojego domu w Llanfihangel-y-Pennant do wielbego Thomasa Charlesa w Bala, tylko po to, aby dowiedzieć się, że Biblie nie są dostępne. Wzruszony jej niezachwianą wiarą i wytrwałością, Thomas Charles zorganizował jej nocleg w Bala do czasu przybycia nowych zapasów. Następnie sprzedał Mary trzy Biblie za cenę jednej.

Historia Mary stała się impulsem dla Thomasa Charlesa, który w 1804 roku założył Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne. Organizacja obecnie znana jako Towarzystwo Biblijne zapoczątkowała ruch, który dziś obejmuje ponad 157 stowarzyszeń w 240 krajach na całym świecie.

Podróż Mary jest celebrowana tutaj, w Centrum Pielgrzymkowym Mary Jones, gdzie odwiedzający mogą dowiedzieć się więcej o jej dziedzictwie i wpływie Thomasa Charlesa na duchową i kulturową historię Walii. Jej historia jest świadectwem tego, jak zaangażowanie jednej osoby może zmienić świat.

Dostępność lokalnej Biblii, wraz z rozwojem chrześcijaństwa, odegrała istotną rolę w kształtowaniu narodu walijskiego. Pomogło to zachować język walijski – obecnie jeden z najstarszych żywych języków w Europie – dzięki czemu pozostaje on trwałym elementem walijskiej tożsamości i kultury.

Skręć w lewo, aby pójść dalej szlakiem. Możesz wrócić na parking nad jeziorem Bala obok drogi lub skorzystać z innej opcji. W niewielkiej odległości przy drodze po prawej stronie znajduje się mały parking. Zejdź po schodach i skręć w lewo. Jeśli poziom wody w jeziorze nie jest wysoki, możesz pójść ścieżką przez wąski pas lasu z powrotem na parking. Zachowaj tylko ostrożność, ponieważ czasami kamienna ścieżka może być śliska. Posłuchaj nagrania w następnym punkcie audio, wracając nad brzeg jeziora.

14. Folklor

Tajemniczy krajobraz Snowdonii od dawna urzeka wyobraźnię inspirującymi opowieściami przekazywanymi z pokolenia na pokolenie. Trudno znaleźć tu górę, rzekę lub jezioro bez związku z mitologią lub folklorem.

W tym miejscu Andy Harrop-Smith dzieli się opowieścią o Tegidzie Foelu i legendą o powstaniu jeziora.

Andy: Dawno temu ziemie wokół Bala były rządzone przez księcia, który nazywał się Tegid Foel i był znany ze swojego okrucieństwa, chciwości oraz niegodziwości. Traktował poddanych z pogardą i okrucieństwem. Wykorzystywał ich, obciążał podatkami i organizował obfite ucztę w swoim okazałym pałacu, na południowy zachód od starego miasta Bala, gdzie jezioro delikatnie faluje w słońcu.

Po narodzinach pierwszego wnuka książę urządził wielki bankiet i zaprosił setki gości, wszystkich okrutnych i niegodziwych jak on sam. Na ucztę zaproszono druidycznego barda, najlepszego harfistę w kraju. Podobnie jak w przypadku wielu druidów, uważano, że ma magiczne moce, w tym umiejętność rozumienia mowy ptaków.

W noc bankietu wybuchła wielka burza. Grzmiało, błyskały pioruny i nieustannie padał ulewny deszcz.

Ucztování, zabawa i śmiech wkrótce przerodziły się w pijacką rozpustę.

Kiedy bard grał, mały strzyżyk usiadł na jego harfie i zaczął śpiewać piękną piosenkę. Oczywiście bard rozumiał znaczenie pieśni. „Zemsta nadejdzie” – śpiewał ptak – „zemsta nadejdzie”. Na zewnątrz szalała burza i strugi deszczu.

Bard wiedział, że ptak go ostrzega. Zostawiwszy harfę, podążył za ptakiem, który wyleciał z pałacu w góry wśród ulewnego deszczu. W końcu dotarli do jaskini, w której się schronili, a bard spał do świtu. Kiedy się obudził, wyrzął na zewnątrz. Deszcz ustał i świeciło słońce. Bard spojrzał w dół na miejsce, w którym stał pałac. Teraz jednak nie było po nim śladu – zostało zalane, a rozległe jezioro Llyn Tegid delikatnie marszczyło się w miejscu, w którym wcześniej znajdowała się siedziba księcia. Nikt nie ocalał.

Harfa, jedyna pozostałość, unosiła się na powierzchni wody. Zemsta rzeczywiście nadeszła.

Niektórzy mówią, że upiorny harfista nawiedza brzeg w księżycowe noce, a jeśli posłuchasz uważnie, możesz usłyszeć piękne dźwięki harfy dryfującej na wodzie i szept: „Zemsta nadejdzie”. Posłuchaj wiatru wiejącego nad wodami... Słyszysz coś?

Twój ostatni punkt audio rozpocznie się po powrocie na parking nad brzegiem jeziora.

15. Bioasekuracja

Znajdujesz się z powrotem na parkingu nad jeziorem Bala. Przed wyjazdem zobaczysz niebieską tablicę informacyjną umieszczoną obok jeziora. To stacja mycia obuwia North Wales Wildlife Trust. Chwyć się krawędzi znaku i użyj dostępnych niżej szczotek, aby dokładnie wyczyścić buty od spodu i z boku.

Dziękujemy – tak właśnie pomagasz nam chronić przyrodę.

Zgodnie z informacjami na tablicy, stosując metodę „sprawdź-wyczyść-wysusz” do każdego elementu odzieży, obuwia i wyposażenia, takiego jak sprzęt wędkarski lub łódzie, zmniejszasz ryzyko rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych.

To ważne działanie znane jest jako bioasekuracja. Zachęcamy wszystkich do bioasekuracji przed opuszczeniem odwiedzanego miejsca.

To koniec naszego szlaku dźwiękowego. Mamy nadzieję, że podobało Ci się odkrywanie różnorodnych siedlisk, niesamowitych gatunków i fascynujących historii, które sprawiają, że ten region jest tak wyjątkowy. Od tętniących życiem rzek i gęstych lasów po otwarte wrzosowiska i łąki, Bala jest prawdziwym schronieniem dla dzikiej przyrody i świadectwem naturalnego piękna Walii. Dziękujemy za spacer z nami i mamy nadzieję, że wkrótce znów spotkamy się na łonie natury!